

Karlos Zurutuza

«Enpatiarik gabe nekez transmititu ahalko duzu inoren sufrimendua»

Afganistan, 2010. Helmand herrian, ospitale batean sartu da Karlos Zurutuza. Haurren negarra: besamotz, eskumotz, aurpegiak erreak... Piztu du pilotu automatikoa. Honen hitzak bildu ditu, haren argazkiak. Osagaiak ditu, erreportajea idatzi du. Etxera itzuli da, igaro da denbora eta, halakoan, krak egin du haren barruak negarrez. Afganistango garrasi mina Donostiaraino dakar gerrako kazetariak.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Noiz hemen, noiz han. Zein duzu agenda?

Azken ordu arte ezin jakin. Gutxi gorabehera jarduten dut, zenbait aurreikuspenen arabera. A plana egiten dut batetik, eta B plana bestetik. Bisatuak direla, hedabideek erreportajeak nahi dituzten ez dituzten... Bi plan izan behar! Nahi gabe hasi nintzen lan honetan, erreportajeak idazten. Ez nuen hori buruan. Bidaia bat egin nuen, eta testu bat idatzi, lehenengo erreportajea. Gerora egin dut bidea, gerra lekuetako kazetaritzan espezializatu arte. Bidaia amorratua izan naiz beti. Irakasle nintzen garaian, bidaiari nintzen oporrak nituenetan. Bidaiak ogibidea ekarri du, eta azkenean, baita adikzioa ere.

Adikzioa?

Bai. Etengabe ikasten ibili nahia. Kanpoan zabiltzala, dena duzu berria. Ez zara nekatzen. Egunak ematen dituzu behar bezala lorik egin gabe, edo gaizki janez. Baina dena berri izate horrek zutik mantentzen zaitu. Erreportari izateak horixe dakar, beti ikasten ibiltzea, alde guztietan ere. Etengabe ikasten jarduteak eragiten dit adikzioa.

Arestian aipatu duzu: lehenengo erreportaje hura...

2005ean argitaratu nuen, ARGIA honetan bertan, Armeniako kurduen inguruan. Oso gauza bitxia. Nire urtebetetzearekin batera

argitaratu zen, ekainaren 5ean. Ez zen hutsetik sortu erreportaje hura. 1998an izan nuen lehenengo lotura kurduekin, Turkian. Berebiziko interesa izan dut beti kultur gutxituekiko, edota erlijio eta sekta gutxituekiko. Harri-garria gertatu zitzaidan Armenian ere

Nortasun agiria

Karlos Zurutuza (Tenerife, Donostia, 1971). "Bizia eta osasuna jokatzeko ditut. Bitartekoak urri ditu baina ez da, haatik, urritasun hori haiztzen ibili zale. Estereotipoak ez ditu aski, ezta bertsio ofizialak ere, nahiz eta haiek kronika minak idazteko materiala eskaini. Auzorik txiroenetan besterik ez da sartzen, hantxe kokatzen da. Europarrek albiste-iturritzat ez dauzkaten herrialdeetan barna abiatzen da, indigenak baino ibiltzen ez dituzten bideetan zehar. Pertsonarik umilenak ditu helburu, eta ikusten duena kontatzen du. Giza begirada darabil, laguna ulertzeko eta hari laguntzeko gogo...". Ryszard Kapuscinskiren gainean inoiz idatziak dira, baina, gurean, Karlos Zurutuzari buruz esateko modukoak dira. Ingeles Filologia egina, irakasle izana, bidaiari handia... Kazetari lanetan ibili da gerra egoeran diren hainbat herrialdetan. Aurten ARGIA Saria jaso du, idatziak dituen erreportaje bikainen ordainetan.

kurduak izatea. Gainera, jatorriko erlijioari eusten zioten kurdu haiek. Gutxi landutako gaia iruditu zitzaidan, eta Armeniara joan nintzen. Ez nuen deus idazteko asmorik, hura ikusteko gogoia besterik.

Armeniara joan zinen, kurdutara, armeniarrek berak bazter utzirik?

Izan zitekeen armeniarren gainean idaztea ere, baina zerbaitek gutxiengo eta gutxituetara jartzera bultzatu nau beti. Bakartuetara, isolaturik bizi direnengana. Errusian banengo, armeniarren bila nenbilke. Armenian egonik, kurdu artean izan nintzen. Batetik, neure jakin-mina dabil hor. Bestetik, gai horietan oso informazio urria dugula, nekez izaten dugu haien berri.

Erreportajeek balio dute informazio urritasun hori berdintzeko?

Balio? Hutsunea betetzen dute, hutsune bat, hutsune erraldoi hori betetzerik pentsatu gabe. Megalomania litzateke hori uste izatea. Norberak ahal duena egiten du, eta kasu honetan, euskaraz argitaratutakoa hor zehar jasota dago, dela ARGIAN bertan, dela *Berrian*, edo dena delakoan. Ni, azken finean, erreportaria naiz. Euskal Herrian izan, nahiz Afganistanen, gure moduko jendearekin egoten naiz. Munduaren beste puntan ditudan haiengana jotzen dut, bai, baina funtsean, gizaki xumeekin ari naiz harremanetan. Distantzia geografikoak ez du lana markatzen. Jantzi bai, markatu ez: ez du ogibidea nire

Irak

"Iraken izan nintzen azkenekoan, ia herrialde osoa zeharkatu nuen garraio publikoan. Batere problemarik ez nuen izan. Jendeak biziki estimatu zidan, normaltasun seinale zuten: 'Kanpotarrak itzultzen ari dira, gurekin batera datoz, armarik gabe, zaindaririk gabe!'. Harrera ezin hobea egin zidaten. Guk haiei gure kaleetan egiten diegun harrera guztiz kontrakoa da. Etxeko ateak ixten dizkiegu, gaizki begiratzen diegu..."

helburutik desbiderarazten. Pertsonengana jotzen dut, jakin-mina dut, ni bezalakoak nola bizi duen gerra egoera, muturreko egoera, jakin nahi dut. Eta kontatu.

Kamuflatu behar izaten zarela irakurri dut han edo hemen.

Ez da kamuflatzea... Atentzioa ez deitzen saiatzen naiz, baina, gai horren inguruan nik "biktimen demonizazioa" deitzen dudana horrekin egiten dugu topo. Ohiko hedabideek zer transmititzen digute? Iraken dena txarra dela, denak dira gaiztoak. Eta aldiz, hara joan eta ikaragarri adeitsua da jendea. Jakina, inoiz ez dut erakutsiko kanpotarra naizela, baina gainerakoan, normal ibili ohi naiz, hemen bezala jantzita, nahi baduzu, baina han bertakoa izaten saiatuta.

Zertan da kazetariaren ekipoa? Grabagailua, kamera eta abarra.

Idatzi egiten dut, oroz gain. Argazkiak ere egiten ditut, ez oso onak. Reflex kamera bat eramaten dut baina, askotan, nahikoa dut kamera txiki bat, sakelan sartuta. Grabagailua, digitala, txikia, eta koaderno, hura ere txikia [aurreko orrialdean, bidaietako koaderno artean egin diogu argazkia]. Ekipo handia ez, beraz. Hango ordena ez desordenatzen saiatzen naiz, hango desordena ez ordenatzen.

Agintariek mugak jartzen dizkizuetela irakurri dut. Ez dakit, bada. Askotan, hemen baino errazago egiten dugu lan. Askoz errazago iristen

Itzulera

“Itsasoa beti dut faltan. Bidaiatik bueltan, itsasoa ikustera joaten naiz. Donostian, Antiguako tunelean, hantxe beti errumaniar bat musika jotzen. Askotan galdetzen diot neure buruari: ‘Zertan joan urruti? Etxean bertan ere bada hamaika injustizia!’. Gainditu gabeko asignatura dut hori”.

gara Iraken, edo Afganistanen, hango ministro batengana, hemengo batengana baino. Oso gauza arina da askotan. Sarri nahikoa duzu telefono zenbaki bat lortu, deia egin, eta handik bi ordura baten batekin ari zara hizketan. Egia da zenbait lekutan komisarioak jartzen dizkigutela, “hona bai, hara ez!” agintzen digutenak... Sirian izan nintzen azkeneko aldian, 2008an, turista bisatua nuela joan nintzen, eta Pakistanera ere berdin. Herrialde horietara kazetari bisatua duzula joaten baldin bazara, guztiz mugatuta egongo zara, denbora guztian zaintzapean, zurekin elkartzen den jendea bera ere arriskuan jarriko duzu. Libian, esaterako, azkeneko gerra honetan, Tripolira joan nahi nuen zuzen, baina luxuzko hotel batean egon behar nuela kontuan hartuz, zaintzapean, lan independentea egiteko batere aukerarik gabe —ez kaleko jendearekin hitz egin, beti izango baintuen alboan komisarioak—, matxinoen aldean ibiltzea erabaki nuen, handik egitea erreportajeak. Haiekin ibili eta Tripolira iritsi nintzenean, ordu arte ikusi ez nuena ikusten eta kontatzen saiatu nintzen, erreportajeak idazten... Komisario politikoak saihesten saiatzen naiz, turista bisaren jabe eginez, edo matxinoen alderditik idatziz.

Nola jarri harremanetan matxinoekin? Zein hizkuntzatan komunikatu?

Libiako matxinoak guztiz eratuta zeuden. Erraza zen haiekin harremanetan sartzeari. Tunisiara joan, muga zeharkatu eta, inolako bisaturik gabe, hantxe izango zenuen norbait atzerriko kazetariez arduratuko zena, ingelesez zekiena. Nora joan nahi nuen, zer egin nahi nuen galdetu zidaten, eta —bitxia bada ere, ez urik ez jakirik dutelako egunero—, beti zuten Internet eskura. Baten batek jakinarazi zien, edo beraiek jabetu ziren, kazetariak egiteko handia izango zutela gerra horretan. Eta halaxe izan da. Nire ustez, horixe izan da Gaddafiren akatsik handienetakoa: kazetariak bozal hori jartzea.

Kalean gertatzen zaizun oinezkoak libre hitz egiten dizu, aho-bilorik gabe?

Azkeneko honetan, Libian, iritsi nintzenean ez zegoen emakumerik ez umerik, haiek

denak errefuxiatu guneetan baitzeuden, Tunisian. Libian gelditu zirenak borroka besterik ez zuten, eta kontatzeko irrikatan zeuden. Hamarkadak zeramatzen Gaddafiren erregimenaren azpian, eta betiko historia gogorak kontatzen zituzten: torturak, espetxeratzak, sarraskiak... Baina, jakina, alde batean nengoen, ez nekien beste aldeko berri. Kohe-teak eta misilak ikusten dituzu, nondik abiatzen diren. Ez dakizu zein duten jomuga, edo zer kalte egiten duten muga jotzen dutenean.

Alde batetik bestera misilak, handik hona eta hemendik hara, jomugak jomuga, biktima bat bera da beti: gizarte zibila.

Gerra bera zer den definitu beharko genuke. Zer dugun gerra, bi bando horiek, alde batekoak eta bestekoak, baina, beti, hiltzaileak eta biktimak, eta biktimetan %90, zibilak. Afganistango gerra, gerra modernoaren akabua omen. Bada, hamar biktimetan bederatzi, zibilak dituzu.

Biktimak, zibilak. Eta zer zara zu, zibila ez besterik. Arriskuan ikusi duzu inoiz zeure bizia?

Argazkilariek ez bezala, ez daukat zertan “fronte-frontean” egon beharrik. Nire historiak ospitalean daude, etxe barruetan, ireki berri den eskola batean... Jakina noiz edo noiz ezusteren bat egon dela baina informazioak batetik, eta beldurrak bestetik, onik jarraitzen laguntzen didate beti. Beldurra nirekin dator beti, ezinbestekoa baitzait. Beldurrik ez duela dioena gezurtia edo axolagabe hutsa da. Arrisku maila zorrotz eta estu baloratu behar da inolako pausorik eman aurretik. Espero ez bezala, Libian, esaterako, oso erraza zen lan egitea. Bagenekien non zegoen frontea. Hara joan nahi izanez gero, matxinoekin joan besterik ez zenuen. Herrian geratu nahi izanez gero, toki segurua zen, inork ez zintuen bahituko. Bertako jendea zuri laguntzeko prest zegoen. Nahiz eta gerra irekia izan, hobe da arriskua non dagoen jakin.

Non edo non “handik” idazten diguzue, non edo non “hango” berri, beste mundu bateko gerra...

Bi mundu dira, bai, pobreak, batean, aberatsak, bestean. Funtsean, horixe. Zer kontatzen dugun, zer kontatu behar dugun? Pobreei gertatzen zaiena, haiek sufritzen ari direna. Gure erruz, askotan. Pobreak eta aberatsak, justizia eta injustiziak, gure mundu honetan ere egunerokoak dira.

Zergatik Libia, Siria, Afganistan, Tunisia... eta zergatik ez Kolonbia, Ekuador, Nikaragua, El Salvador...?

AZKEN HITZA

Ezezagutza

"Ez dakit mundu hau konponduko due-nik ba ote den. Aurrena, nork bere burua txukundu beharko luke. Askotan pentsatzen dut: Mendebaldean edo-nork izango balu aukera nik Ekialdean bizi izan dudana bizitzeko, egun bakar batean besterik ez bada ere, mundua ezberdina izango litzateke. Ez daukat zalantzarik. Baina ez dugu hura ezagutzen, eta ez ezagutzeak beldurra dakar, eta beldurrez bizi garen bitartean nekez ulertuko dugu elkar".

Karlos Zurutuza, Libiako Nalut-en.

Erantzuten zaila zait galdera hori. Ekialdearekiko lotura izan dut beti. Konturatu gabe ere, Ekialdera bidaiatu izan dut beti. Ez naiz inoiz Atlantikoaren bestaldean izan. Joan nahi nuke, baina ez dut lehentasuna. Nire lanaren helburua ez da, besterik gabe, gerra egoera bat ikuskatzea, kultura bat ezagutzea baizik. Herri horiekiko berebiziko interes pertsonala dut, kultur interesa. Mesopotamiako erlijio gutxituekiko interesa dut, Afganistan edota Kaukasoko hainbat ibarretako taldeekiko jakin-mina. Horixe da gustatzen zaidana. Nire lana, berriz, leku horietara joateko aitzakia dut, askotan.

Zeure barrua erretratatzan ari zara interes horietan. Non piztu zaizu herri eta kultura gutxitu horiekiko garra?

Askotan pentsatu dut horretaz, baina orain arte ez naiz erantzuna hitzez adierazteko gauza izan. Nork bere filiak eta fobiak ditu, eta nik neureak. Badakit Kolonia, Honduras eta El Salvadorren injustizia latzak gertatzen direla, hemendik ere askoz gehiago begiratu dugulako hara, Ekialdera baino. Nahiko hurrekoa dugu Erdialdeko Amerika. Aldiz, Afganistan, edota, are, Balutxistan, non diren ere ez dakigu. Txantxetan ari nintzela uste izaten dute batzuek. Esaten dut Balutxistan, esaten dut Osetia, esaten dut Kurdistan... Asmatzen ari naizela uste dute. Askotan gertatu izan zait hori Balutxistanen kasuan, adibidez.

Injustizia aipatu duzu arestian. Zer zaitugu, kausa galduen defendatzailea, deabruaren abokatua, GKE ibiltari bat, menturaz?

... Sekretu bat kontatuko dizut.

Terapia

"Hasieran, film batean bezala ikusten duzu zure burua. Laster konturatzen zara hori ez dela harrokeria besterik. Lanean hasten zarenean ez duzu historia pertsonaletan besterik pentsatzen. Horiek ditut nik gustukoak. Eta historia idatzi arte ez dut bakerik barruan. Ahalik eta azkarren idatzi behar izaten ditut, eta dena delako hedabidera bidali. Horrek ikaragarri laguntzen dit. Terapia antzekoa dut".

Faborez.

Argazki bilduma oso berezi bat dut. Gerra tokietan naizela, kanposantura joateko ohitura dut. Eta beti dut ni jaio nintzen urteko norbaiten hilobiaren argazkia. Askotan, beste alfabeto batean idatzitako izena da, baina latinezkoak dira zenbakiak. 1971 beti. Sekulako zirrara eragiten dit: hura ni izan nintekeela pentsatzen dut beti, urte berean jaioak. Nahiz eta urte berekoa izatea anekdota hutsa den kasu honetan. Baina, hala ere, ni izan nintkeen hura. Zori handia izan dut, Europar jaioa, mundu aberatsean, aberatsen munduan. Horrelako hilobi bat ikusi nuen lehenengoan, Karabaj Garaian izan zen, oroitzen naiz, egonezin handia eragin zidan. Hein batean, sentipen horren atzean erru sentimendua dagoela esango nuke. Hemen jaio nintzen, ezin dut mundua aldatu, baina bai hura kontatu, hau da, nire urte berean jaio zen hari gertatu zaiona. Sentimendu hutsa da. Sentitu ezean alferrik ari zara lan honetan. Enpatiarik ez baduzu, nekez transmititu ahal duzu inoren sufrimendua.

2005ekoa duzu lehen erreportaje hura. Orduko Karlos Zurutuza eta oraingoa, bat bera dira?

Ez. 2007an hasi nintzen erabat kazetari. Joan deneko bost urtean bizi izan dudana samina betiko izango dut. Asko ikasi dut, baina samin hori inork ez dit kenduko. Kontzientzia berezia ematen dizu horrek. Tripolin nintzela, han ari ziren hedabideak, Gaddafi gora eta Gaddafi behera. Baina ez zuten esaten jendeak urik ba ote zuen, umeak eskolara ote zihoazen, jendeak zer egiten zuen, zer pentsatzen zuen... Eta justu, hori jakin nahi izaten dut nik. ■

